

УДК 37.035

Шклярський Ю.О., головне управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації
Шанц В.А., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили

Орієнтир – соціальна сфера

Виховати у підростаючого покоління такі риси, як милосердя й доброта, сформувати у школярів співчуття до старих і немічних, бажання допомагати нужденним, ознайомити з основними напрямками соціального захисту населення і в кінцевому рахунку залучити молодь до оволодіння професією “соціальний працівник” – мета спільної роботи, яку проводять установи праці та соціального захисту населення і установи освіти Миколаївської області, що і висвітлено у даній статті.

To bring up in growing generation such features as merciful and kindness; to form in schoolchildren sympathy for old infirm and the wish to help people in need; to acquaint them with the main directions of social protection of the people and, in the end, to attach the youth to master the profession of “a social worker” to ensure the social sphere with highly – qualified specialists – is the aim of common work that is done by the establishments of labor and social protection of the people and educational institutions of Nickolaev’s region.

Шклярський Юрій Олександрович – кандидат економічних наук, начальник головного управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації, голова обласної науково-методичної ради по координації діяльності з питань формування кадрового потенціалу для установ соціальної сфери.

Коло наукових інтересів – регіональні особливості формування та функціонування моделі сталого соціального захисту населення; наукові підходи до визначення потреб кадрового потенціалу регіону.

Шанц Віра Антонівна – завідувача методичним кабінетом кафедри соціальної роботи Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили. Коло наукових інтересів – соціальна робота з інвалідами, сім’ями і дітьми.

Здатність до співчуття, співпереживання, готовність відгукнутися на чужу біду, прийти на допомогу притаманні різним народам. Це ті якості, котрими не обділені й українці. Людинолюбство є складовою української ментальності. Головними ознаками народної моралі споконвіку були ідеали добра, милосердя. І цінувалося не тільки почуття любові до батьків, а й шанобливе ставлення до односельчан, особливо німечин, старих, убогих. “Нехай не шукає ніхто свого власного, але кожен – для ближнього”, “Продай добро своє та й убогим роздай”, “Тіштеся з тими, хто тішиться, і плаче з тими, хто плаче” – ці християнські заповіді були нормою, за якою жили наші пращури.

Сьогодні відбуваються докорінні зміни в українському суспільстві, які торкаються усіх сторін життєдіяльності, насамперед навчання й виховання дітей – майбутнього нації. Саме під час навчання й виховання відбувається моральне зростання молодої особистості, адже доброчинцями не народжуються, ними становляться. Тому дуже важливо вже в перші роки шкільної освіти закласти в дитячі душі зерна милосердя, чуйності, доброти, бажання допомагати нужденним, старим, німечиним.

Вихованню саме таких благородних рис у школярів сприяє впроваджена за допомогою обласного управління освіти та науки облдержадміністрації у 87 відсотках загальноосвітніх шкіл Миколаївської області програма “Основи соціальних знань”. Розроблена вона спеціалістами навчально-методичного відділу головного управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації та рекомендована до викладання методичною радою обласного інституту вдосконалення вчителів (нині Миколаївський інститут післядипломної підготовки).

Впровадження програми розпочалося в 1998 році. Слід зауважити, що педагогічні колективи більшості шкіл області серйозно поставилися до викладання курсу: налагодили зв'язки з райміськуправліннями праці та соціального захисту населення, встановили найтісніші контакти із спеціалістами з навчально-методичної роботи райміськуправлінь з метою одержання від них методичної допомоги, статистичних даних про соціальний захист, можливості користування спеціальною літературою для якісного і повного висвітлення соціальних питань.

Мета цього курсу – вироблення у дітей гуманного, чуйного відношення до людей похило-

го віку, інвалідів, інших верств населення, що потребують допомоги й підтримки; ознайомлення учнів з основними поняттями та напрямками соціального захисту населення; і, в кінцевому результаті, – орієнтація їх на вибір професії у соціальній сфері.

Вивчення курсу відбувається в три етапи: у третьому (4 години на навчальний рік), дев'ятому (8 годин на навчальний рік) та одинадцятому (4 години на навчальний рік) класах за рахунок часу, передбаченого для проведення класними керівниками та класоводами виховної роботи з учнями.

На елементарному рівні, тобто в третьому класі, під час викладання тем “А старість приходить до всіх”, “Повна болі душа”, “Острів спасіння та милосердя”, “Частина серця віддана людям” школярі опановують поняття про старість, інвалідність та соціальний захист населення, узнають про вікові зміни в організмі людини і проблеми людей похилого віку, інвалідів, зокрема дітей-інвалідів, та можливості їх реабілітації. Вони знайомляться з витоками благодійництва в Україні, благодійними організаціями, основними принципами їх діяльності.

В третій клас викладання програми проводять здебільшого класоводи. Завдяки щоденному тісному контакту з дітьми вчителі початкових класів мають змогу сіяти в дитячих серцях зернятка добра та милосердя, поваги до старших, співчуття знедоленим, любові до людей та навколишнього світу.

Мета занять в дев'ятому класі – сформувані в учнів уявлення про найважливіші соціальні проблеми в Україні та основні напрямки державної політики по їх вирішенню. Теми занять з дев'ятикласниками: “Сучасні соціальні проблеми та причини, що їх породжують”, “Основні напрямки соціальної політики держави”, “Основи законодавства України з питань соціального захисту населення”, “Основні соціальні програми”. Підлітки знайомляться із змістом поняття “соціальна проблема”, основними причинами, що породжують соціальні проблеми в Україні та шляхами їх вирішення, із статтями Конституції, які гарантують соціальні права громадян, структурою системи соціального захисту населення, видами соціального забезпечення та формами соціальної допомоги і соціальної підтримки населення. Вчителі роз'яснюють учням необхідність професії “соціальний працівник”, розповідають про установи та людей, які займа-

ються в районі чи в місті соціальним захистом, соціальною допомогою.

Теми профорієнтаційного курсу, що вичитується в одинадцятому класі: “Роль та місце соціальної роботи в сучасному суспільстві”, “Зміст соціальної роботи як виду професійної діяльності”, “Соціальна робота як професія”, “Система підготовки фахівців соціальної сфери в Україні та області”.

Для проведення занять в одинадцятому класі в міській, районній, сільській школи запрошуються керівники і провідні спеціалісти управлінь праці та соціального захисту населення. Ці люди, маючи великий багаж спеціальних знань та значний професійний досвід, знайомлять підлітків з сутністю соціальної роботи, її місцем в сучасному суспільстві, історичними коренями, традиціями та морально-гуманістичними витоками соціальної роботи. Під час таких зустрічей працівники установ соціального захисту значно сприяють формуванню світогляду шкільної молоді, підтримуючи в них молоді паростки гуманізму, а головне – спрямовують молоде покоління до вибору професії соціального працівника. Отже, метою цього етапу є виявлення соціально активних людей, підтримка їх у визначенні своїх можливостей та професійних інтересів.

Заняття з учнями проводяться в різноманітних формах: це може бути урок-лекція або урок-бесіда, цікавий діалог чи профорієнтаційний круглий стіл, під час якого працівники соціальної сфери відповідають на багаточисельні питання майбутніх випускників.

Теоретичне вивчення курсу “Основи соціальних знань” органічно поєднується із практичною діяльністю по вирішенню проблем, що “під силу” школярам. Діти мають змогу в конкретній життєвій ситуації застосувати отримані знання, допомогти нужденним людям. Так, тільки у м. Вознесенську створено 15 волонтерських груп, в яких налічується 367 учнів міських шкіл. Школярі надають шефську допомогу геріатричному будинку-інтернату, що на території міста, допомагають працівникам управління праці та соціального захисту населення міськвиконкому при проведенні благодійних акцій, святкуванні пам’ятних дат. І таких прикладів можна навести немало.

В багатьох містах та районних центрах області на даний час створені школи волонтерів, серед яких багато шкільної молоді. Наприклад, в розгалуженій мережі Очаківського районного

центру ССМ – по 12-15 добровільних помічників у кожному селі, які активно допомагають спеціалістам сільських центрів праці та соціального захисту населення в проведенні численних заходів по допомозі людям похилого віку та інвалідам.

Немаловажний той факт, що і спеціалісти з навчально-методичної роботи райміськуправлінь праці та соціального захисту населення, і завідувачі сільських та селищних центрів праці та соціального захисту населення беруть участь у викладанні програми “Основи соціальних знань”, зокрема із суто соціальної тематики. Для школярів – це зустріч із досвідченими та захопленими своєю справою людьми, а для соціальних працівників – можливість передати цю захопленість молодим, розповісти як можна докладніше про соціальний захист населення в Україні та перспективи розвитку соціальної сфери тощо.

Сьогодні вже можна говорити про результати впровадження програми “Основи соціальних знань” в школах області. Щорічно до чотирьох професійно-технічних училищ та двох вищих технічних училищ області, що готують соціальних робітників та соціальних працівників – молодших спеціалістів для установ соціального захисту, приходять вчиться близько 200 випускників шкіл.

З 2001-2002 навчального року в Миколаївській філії Національного університету “Києво-Могилянська академія” (нині – Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили) при факультеті політичних наук відкрито кафедру соціальної роботи. Вступні іспити 2001 і 2002 років показали популярність нової спеціальності серед шкільної молоді: при ліцензійованому обсязі 50 чоловік документи для участі в тестуванні подали відповідно 110 та 88 юнаків і дівчат. Право навчатися отримали найкращі.

Таким чином, на даний час вже можна говорити про створення у Миколаївській області 3-рівневої системи підготовки кадрів соціальних працівників:

- а) в ПТУ – соціальний робітник (робоча професія);
- б) у ВПУ – соціальний працівник – молодший спеціаліст;
- в) в МДГУ ім. Петра Могили – бакалавр із соціальної роботи. Тут в майбутньому планують готувати фахівців вищого рівня – спеціалістів та магістрів із соціальної роботи.

В 2001 році з метою забезпечення якісної теоретичної та практичної підготовки спеціалістів із соціальної роботи, її наукового, методичного та ідеологічного забезпечення, поєднання науки і практики, вироблення регіональної концепції оптимізації форм і методів соціальної роботи на сучасному етапі розпорядженням голови облдержадміністрації від 16 серпня 2001 року № 517-р створено обласну науково-методичну раду по координації діяльності з питань формування кадрового потенціалу для установ соціальної сфери. Вже на одному з перших своїх засідань вона розглянула питання інтегрування навчальних програм ВПУ-МДГУ ім. Петра Могили в єдину програму. На виконання доручення ради працівниками кафедри соціальної роботи, педагогіки та психології Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили складено навчальний план підготовки молодших спеціалістів із соціальної роботи у вищих професійних училищах №7 та № 21, повністю адаптований до навчального плану підготовки бакалаврів із соціальної роботи, яких готує університет. Впровадження вказаними училищами нового навчального плану, створення комплексу ВПУ-МДГУ ім. Петра Могили по підготовці фахівців із соціальної роботи дало б додаткові можливості: навчальним закладам – взаємне збагачення досвідом навчальної, методичної, організаційної, виховної роботи; кращим студентам – поступати вчитися до університету відразу на другий курс.

Сформувати у слухачів знання з основ соціальної політики, визначити основні цілі та напрями її розвитку, надати інформацію про організаційну структуру системи праці та соціального захисту населення в Україні, функції окремих структурних підрозділів та шляхи їх подальшого реформування, ознайомити з основними формами і методами соціальної роботи – мета курсу “Основи сучасної соціальної політики в Україні” для студентів вузів. Завершується він заліком, що передбачає співбесіду з основних вивчених питань.

Перед викладачами ставиться завдання завдяки цій програмі виробити у студентів випуск-

них курсів вищих навчальних закладів соціально-активну життєву позицію, розуміння державної політики в соціальній сфері, вміння вирішувати конкретні соціальні проблеми у взаємодії з відповідними державними органами. На сьогодні цей курс запроваджений у 6 з 8 миколаївських вузів державної форми власності – державному педагогічному університеті, аграрній академії, морському університеті та ін. Для викладання даного курсу державний педагогічний університет кожного навчального року запрошує провідних спеціалістів головного управління праці та соціального захисту населення.

Цікавою і корисною вважають майбутні фахівці – випускники вузів тематику лекцій, наприклад “Основи законодавства у сфері соціального захисту населення”, “Основні види соціального захисту населення: соціальна допомога, пенсійне забезпечення, надання субсидій та компенсаційних виплат”, “Зарубіжний досвід організації соціальної роботи та можливості його використання в Україні”, “Соціальні орієнтири молоді України” тощо.

Милосердя, чуйність, доброта по відношенню до нужденних, немічних сьогодні повинні стати нормою для кожної молодої людини. Цим принципом й керувалося головне управління праці та соціального захисту населення Миколаївської облдержадміністрації, коли створювало програми, про які йдеться в даній статті. Багатовікова колективна пам’ять українського народу повинна працювати і давати віддачу, якщо ми хочемо бути гуманістичною нацією і жити за ідеалами добра.

Література

1. Школярський Ю.О. Використання шведського та іншого досвіду соціальної роботи в системі соціального захисту населення Миколаївської області // Соціальний захист. – 2000. – № 9. – С. 45-47.
2. Пархомов С. Миколаївський досвід // Соціальний захист. – 1998. – № 7. – С. 52-63.
3. Школярський Ю.О. Підготовка соціальних працівників в Україні (Миколаївський досвід) // Соціальний захист. – 1998. – № 4. – С. 49-62.
4. Система соціального захисту населення Миколаївської області: етапи реорганізації та переваги: Посібник / Під заг. ред. Ю.О. Школярського. – Миколаїв, 2000. – 301 с.

Надійшла до редколегії 14.10.2002 р.